

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – SPIŠSKÉ MÚZEUM V LEVOČI

Zuzana DEMČÁKOVÁ

Abstract: *Slovak national museum - Spiš museum in Levoča.* Spiš region occupied a privileged position among other Slovak parts of the former Kingdom of Hungary in the past. Its natural conditions enabled the enormous development of guilds and crafts, and trade went hand in hand with them. As a result of these circumstances, Spiš has a rich cultural base. There are very few places where such a high concentration of historical and artistic monuments is located. The need to preserve this heritage for future generations was one of the main ideas of founding the Spiš Museum in Levoča. This intention was realized and the Levoča Museum has become, and still is, an integral part of the cultural events in Spiš for more than 130 years. In other words, in the language of numbers, the Spiš Museum in Levoča possesses more than 14,000 collection items, almost 400 completed exhibition projects, 5 objects under administration and several awards. As its name implies, it focuses mainly on research of the history of Levoča, art-historical research in the Spiš region, research of the work of Master Pavol from Levoča in the domestic and Central European context and- last but not least, research of the history of Spiš Castle and its surroundings.

Keywords: Spiš. Museum. Spiš Castle. Levoča. Museologist.

Založenie a história Spišského múzea v Levoči

Počiatky levočského múzea boli úzko späté so založením Spišského dejepisného spolku. K jeho vzniku prispel v nemalej miere levočský historik prof. Koloman Demko, ktorý v tom čase pôsobil ako profesor levočského gymnázia. Po vypracovaní návrhu stanov a po založení prípravného výboru sa pristúpilo k vypracovaniu výzvy, na základe ktorej mohla verejnosť do spolku vstúpiť. Na tomto základe sa do spolku prihlásili traja zakladajúci, 95 riadni a piati podporujúci členovia.¹ Celý tento proces bol ukončený 18. decembra 1883, keď zakladajúce valné zhromaždenie vyhlásilo založenie Spišského dejepisného spolku a následne schválilo aj jeho stanov. Tie boli predložené ministrovi vnútra a 19. novembra 1884 aj schválené.²

Spolok v druhom paragrafe svojich stanov deklaroval snahu vyhľadávať, zhromažďovať a zachovávať predmety historickej a umeleckej hodnoty. Najmä tie, ktoré boli svojou povahou spojené so Spišskou župou. Za týmto účelom bola do predsedníctva spolku včlenená funkcia kustóda. Taktiež spolok plánoval zriadiť múzeum, kde sa mali tieto zbierkové predmety zhromažďovať. To bolo založené na prvom val-

-
- 1 CHALUPECKÝ, Ivan. Spišský dejepisný spolok v Levoči. In *SPIŠ – Vlastivedný zborník 2*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1968, s. 356.
 - 2 CHALUPECKÝ, Ivan. Spišský dejepisný spolok v Levoči. In *SPIŠ – Vlastivedný zborník 2*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1968, s. 357.

nom zhromaždení, 16. januára 1886, kde bol zvolený aj jeho prvý kustód, ktorým sa stal prof. Jozef Szobissek. Počas tohto valného zhromaždenia boli na radnici prezentované aj prvé zbierky, ktoré novovzniknuté múzeum získalo od mesta, a taktiež aj zo súkromných zbierok spišského biskupa Juraja Csásku a novoveského historika Alexandra Münicha. Verejnosť ich mala možnosť vzhliadnuť až v priebehu roka 1886, keď boli vystavené na radnici.³ Boli umiestnené v dvoch miestnostiach a tieto múry neopustili ďalších 50 rokov. Činnosť múzea v prvej fáze jeho existencie výrazne ovplyvňovali viacerí spolkoví funkcionári, predovšetkým členovia spišských rodín Görgey, Máriássy, Csáky, levočských rodín Raisz a Förster. Už v roku 1903 spolok prezentoval zámer premeniť múzeum na Spišské múzeum. Tým pádom by múzeum nereprezentovalo iba Levoču, ale celú oblasť Spiša. O rok neskôr sa spolkové múzeum stalo členom Uhorského krajského zväzu múzeí a knižníc, ktorý v roku 1911 podporil a schválil premenovanie múzea na Spišské múzeum v Levoči. Návrh bol prednesený na valnom zhromaždení v Kežmarku, kde bol aj schválený, a ako uvádza L. Benko vo svojej správe: „Pretože negatívna reakcia zo strany nadriadených orgánov nebola, stáva sa názov Spišské múzeum od tohto obdobia bežný.“⁴ Nebola to len zmena názvu. Na tom istom zhromaždení bol prednesený a schválený návrh zmeniť mestské múzeum na múzeum celej oblasti Spiša.

Rozbeh nového múzea bol veľmi sľubný. Postupne rozširovalo počet zbierkových predmetov. Dokonca v roku 1911 bolo na dosah aj riešenie jeho priestorových problémov. Mesto prejavilo ochotu dať múzeu historickú radnicu, avšak s podmienkou upraviť pre mestské potreby meštiansky dom, tzv. Malý ratuš. Požadovaná suma na

Ateliér Múz

- 3 NOVOTNÁ, Mária. Z dejín SNM – Spišského múzea v Levoči. In *Múzeum*. Bratislava : Tlačiareň TYPOCOL, roč. 50, 2004, č. 1, s. 4.
- 4 Archív Spišského národného múzea (SNM), BENKO, Ladislav. *Sto rokov Spišského múzea v Levoči*, D-85.

Divadelný večer na Spišskom hrade.

tzv. adaptačné práce sa vyšplhala do výšky 160 tisíc korún. Túto podmienku nebolo možné zo strany múzea splniť, preto sa tento zámer nezrealizoval. Pred vojnou kustód múzea Juraj Raisz požiadal predstaviteľov spolku o spoluprácu pri katalogizácii zbierok, akvizícií a usporiadaní, zároveň sa pričínal o dokončenie prvého katalógu zbierok v Spišskom múzeu a tým nadviazal na nedokončenú prácu Kornela Divalda. Bolo v ňom evidovaných 1 284 zbierkových predmetov. Ku každému predmetu boli zapísané základné údaje, ich stav, v ktorom sa nachádzali, aj údaje o pôvode zbierkového predmetu.

Po prvej svetovej vojne múzeum získalo nové priestory v mestskej radnici. Zároveň sa prvýkrát sformulovala požiadavka určiť otváracie hodiny, vstupné a zamestnať platený múzejný dozor. Medzivojnové obdobie možno označiť za obdobie zápasu o nový charakter múzea. Toto obdobie bolo poznačené aj oslabnutím nadšenia z prvých rokov jeho existencie. To malo za následok aj menší počet získaných zbierkových predmetov. V tomto období vyvstal aj staro-nový muzeálny problém – priestor. Jeho nedostatok spôsobil, že až do konca 30. rokov múzeum vôbec nepokračovalo s akvizíciou predmetov. Návrh riešenia priestorového problému priniesol kustód Elémer Köszeghy-Winkler.⁵ Jeho návrh bol zároveň konečným riešením, t. j. získal pre potreby múzea prvý vlastný objekt na Mäsiarskej ulici č. 18. Tento problém nebol jediný, ktorému muselo múzeum čeliť. Už od začiatku 30. rokov silnel spor o zbierky múzea medzi spolkom a mestom. Obe strany nakoniec pristúpili na kompromis. Múzeu udelili štatút mestského múzea, pričom Spišský dejepisný spolok si vyhradil právo označiť majiteľa jednotlivých predmetov v trojjazyčnom

5 NOVOTNÁ, Mária. Z dejín SNM – Spišského múzea v Levoči. In *Múzeum*. Bratislava : Tlačiareň TYPOCOL, roč. 50, 2004, č. 1, s. 5.

Hradohranie.

texte. Okrem toho bolo doriešené aj personálne obsadenie múzea a jeho finančné zabezpečenie.⁶ Slávnostné otvorenie novej expozície sa konalo 5. júna 1938,⁷ novým kustódom sa stal Alexander Škavran a dozorcóm Jozef Pračko.

Počas druhej svetovej vojny bolo múzeum zatvorené len od januára do júna roku 1945. V tom istom roku vtedajší kustód Jozef Oravský začal s konzervovaním jednotlivých predmetov. Prvý povojnový riaditeľ múzea Vavrinec Cselényi⁸ v roku 1953 deklaroval Krajskému národnému výboru v Košiciach a Zväzu slovenských múzeí návrh na zriadenie špecializovaného ústredného umelecko-historického múzea pre spišskú oblasť. Pre tento cieľ malo múzeum získať aj budovu radnice. Kompetentní tento návrh zväzili a schválili a na základe toho bola 3. mája 1955 budova radnice múzeu odovzdaná. Skôr ako mohlo múzeum otvoriť brány novej budovy verejnosti prešla radnica generálnou rekonštrukciou. Slávnostné otvorenie obnovenej radnice, ako aj otvorenie novej historickej expozície, sa uskutočnilo 13. decembra 1959.⁹

V tomto období bolo Spišské múzeum v Levoči riadené Okresným národným výborom v Spišskej Novej Vsi. Z tohto dôvodu dostalo do správy Nábytkové múzeum v Markušovciach, ako aj múzejné torzo rozbitého múzea Štátneho kaštieľa

6 Archív SNM, BENKO, Ladislav. *Sto rokov Spišského múzea v Levoči*, D-85. s. 6.

7 Archív SNM, BENKO, Ladislav. *Sto rokov Spišského múzea v Levoči*, D-85. s. 6.

8 V tejto funkcii pôsobil v rokoch 1949 – 1955, ďalšími riaditeľmi boli: 1956 – 1974 Róbert Felber, 1974 – 1976 Ladislav Benko, 1976 – 1983 Jozefína Ondrejčáková, Eva Rajková, Ján Valko, Jozef Labuda, 1983 – 1986 Mária Halmová, 1987 – 1992 Viktor Jasaň, 1992 – 1996 Eva Spaleková, 1996 – 1998 Jarmila Marcinková, 1998 – 1999 Božena Švábová, 1999 – doteraz Mária Novotná.

9 MARCINKOVÁ, Jarmila. *Spišské múzeum Levoča 1886 – 1996*. Levoča : Spišské múzeum Levoča, 1996, s. 6.

v Hodkovciach, ktoré spravovalo do roku 1967.¹⁰ Šesťdesiate roky priniesli múzeu viacero pozoruhodných projektov. Prvým realizovaným na začiatku 70. rokov bolo vytvorenie samostatnej expozície venovanej Majstrovi Pavlovi. Aby bola táto myšlienka zrealizovaná, bolo potrebné zrekonštruovať dom, kde Majster žil a tvoril. Táto expozícia otvorila svoje brány v septembri 1987. Ďalším projektom bola komplexná rekonštrukcia tzv. Hainovho domu, úspešne ukončená v roku 1983. Oba projekty boli úspešne zrealizované v rámci vládneho programu záchrany historických jadier mestských pamiatkových rezervácií. Poslednou myšlienkou tohto obdobia bolo zdokumentovať dobu slovenského národného obrodenia. Idea získala konkrétne rysy v roku 1974 v podobe novopostaveného zrubu na Kholwalde, ktorý mal okrem expozície aj charakter rekreačného zariadenia pre zamestnancov múzea. V máji 1974 bolo otvorenie zrubu symbolicky spojené so 130. výročím príchodu štúrovcov do Levoče.¹¹ Sedemdesiate roky priniesli múzeu veľkú zmenu. Konkrétne marec roka 1977, keď došlo k integrácii Spišského múzea do Mestského kultúrneho strediska v Levoči. Pre múzeum to znamenalo stratu právnej subjektivity.

V roku 1988 získalo Spišské múzeum do správy Spišský hrad, ktorý bol v roku 1993 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Deväťdesiate roky sa v múzeu niesli v znamení rekonštrukcií, spolupráce a reinštalácie. V priebehu nasledujúcich desiatich rokov vystriedalo piatich zriaďovateľov, v rokoch 1996 – 1998 dokonca stratilo právnu subjektivitu i názov.¹² Nový režim zo sebou priniesol aj reorganizáciu kultúrnych inštitúcií, v dôsledku čoho sa Spišské múzeum ocitlo v Podtatranskom kultúrnom centre. Moderná zmena neobišla ani spôsob evidencie zbierkových predmetov. Evidencia sa stala plne automatizovanou a dodnes sa pri týchto činnostiach využívajú prístupné softvéry. Prvýkrát boli do fondu zaevidované dokumenty ako fotonegatívy a fotografie. Toto obdobie vo veľkej miere prišlo akvizíciám a to hlavne v oblasti etnológie. To, že z Fondu Pro Slovakia získalo múzeum finančné prostriedky, umožnilo reštaurovať zbierkové predmety, u ktorých to bolo najviac potrebné. Straty, ktoré toto obdobie prinieslo, opäť spôsobili priestorové problémy, ktoré múzeum riešilo v prvých desaťročiach svojej existencie. Prvou stratou bolo vrátenie budovy radnice mestu a ďalšou strata tzv. Hainovho domu, ktorý bol v reštitúcii vrátený pôvodným majiteľom. Investície, ktoré boli potrebné na rekonštrukciu budovy starého múzea síce múzeum získalo, no kvôli zmene vedenia sa rekonštrukcia neuskutočnila. Až pod vedením riaditeľky múzea Márie Novotnej a s finančnou podporou z európskych fondov získal tzv. Stallung, teda staré múzeum, nový, obnovený šat. Na túto rekonštrukciu budova čakala do roku 2012. V roku 2014 bola odovzdaná do užívania. V staro-novom múzeu na Mäsiarskej ulici č. 18 boli vytvorené reprezentatívne priestory pre knižnicu a archív, priestory pre moderné depozity, reštaurátorskú dielňu a kancelárske priestory pre odborných zamestnancov.

Rekonštrukčné a konzervačné práce sa nevyhli ani Spišskému hradu, kde vo viacerých etapách bola potrebná konzervácia skalného podlažia hradného kop-

10 NOVOTNÁ, Mária. Z dejín SNM – Spišského múzea v Levoči. In *Múzeum*. Bratislava : Tlačiareň TYPOCOL, roč. 50, 2004, č. 1, s. 6.

11 Archív SNM, BENKO, Ladislav. *Sto rokov Spišského múzea v Levoči*, D-85. S. 15.

12 NOVOTNÁ, Mária. Z dejín SNM – Spišského múzea v Levoči. In *Múzeum*. Bratislava : Tlačiareň TYPOCOL, roč. 50, 2004, č. 1, s. 6.

ca. Niektoré práce by nemohli byť zrealizované bez podpory štátnych inštitúcií a najvyšších predstaviteľov štátu. Príkladom je hradné osvetlenie, na ktoré získalo múzeum finančný dar prostredníctvom prezidenta SR. Rekonštrukčné práce na hradnom kopci neutíchajú ani v súčasnosti. V roku 2017 Ministerstvo kultúry SR zabezpečilo 1 milión eur na začatie rekonštrukčných prác. Ich cieľom bola rekonštrukcia priestorov Kapitánskeho domu. V havarijnom stave sa nachádza aj jedna z najstarších častí hradu – románsky palác, na rekonštrukciu ktorej múzeum hľadá a získava finančné prostriedky.

V roku 2002 prešlo múzeum poslednou veľkou organizačnou zmenou. Na základe toho, že spravuje Spišský hrad a zbierkový fond múzea a expozičná aktivita neraz presahuje rámec regiónu, a taktiež v súvislosti s reformou verejnej správy, prešlo Spišské múzeum v Levoči pod správu Slovenského národného múzea.

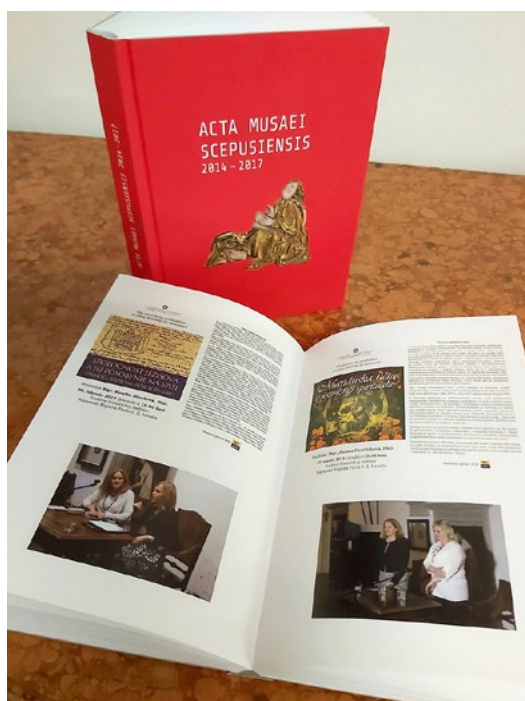
Museum Charity Night

Spišské múzeum dnes

Od začiatku vzniku Spišské múzeum svojim pôsobením naplňalo všetky činnosti, ku ktorým sa vo svojej zakladajúcej listine zaviazalo. Ku 31. decembru 2019 sa v jeho depozitoch nachádzalo 14 138 zbierkových predmetov, rozdelených do jednotlivých fondov. Konkrétne do fondu archeológie, numizmatiky, etnografie a umelecko-historického fondu. Pre zaujímavosť k tým najhodnotnejším, ktoré sa v depozite nachádzajú, možno priradiť napr. plastiku Márie Magdalény z Danišoviec, z obdobia okolo roku 1420.

Odborné aktivity múzejníkov

V súčasnosti má Spišské múzeum v Levoči 46 zamestnancov, z toho 25 odborných, interných aj externých. Tí sa okrem zhromažďovania a ochrany zbierkových predmetov venujú vedecko-výskumnej činnosti. Ich odbornú činnosť, v niekoľkých trefných a nadčasových vetách, opísal múzejník Ján Lazorík v roku 1981: „*Hned' proou vetou treba povedať, že tvor tohto mena (múzejník), ešte nikdy nevyvolal žiadnu svetovú vojnu, naopak – s úzkosťou sleduje už najmenšiu trhlinu či odlupok z rímsy na starej domovej fasáde, staré pôjdy sú preňho svätostánkom a nieto takej malej diery, aby sa ňou nepreškriabal (hoci aj v novom „ancugu“), keď niekde treba niečo pamiatkového vynájsť, zachrániť. Každý zažltnu-*

Ročenka Spišského múzea

tý papierik s napätím oprašuje, skúma a raz ho vidíte s mechom cez plecía, raz niečo vlečie či ťahá za sebou, inokedy durným honom preletí okolo ovešaný fotoaparátmi. ... zásadou múzejníka vždy bolo nikdy sa nevzdávať...“¹³ V roku 2006, za účelom prezentácie výsledkov tejto činnosti, múzeum začalo vydávať vlastný zborník s názvom *Acta Musei Scepusiensis*. Pôvodný zborník príspevkov sa vydaním z roku 2012 – 2013 transformoval na ročenku. Taktiež sa sformovala redakčná rada, ktorá sa podieľa na ich tvorbe. S novým formátom pribudli aj nové časti, štúdie a odborné články, pramene a varia najmä o činnosti múzea. Ročenka nie je vydávaná ako pravidelné periodikum. To posledné, siedme, zahŕňa obdobie rokov 2014 – 2017. Múzeum, o stave bádania histórie Spiša v cykle pravidelných prednášok, informuje aj širokú a nielen levočskú laickú verejnosť. Prvé prednášky s názvom

Pohľady do minulosti s podtitulom *História v meste – osudy, príbehy, súvislosti*, boli zorganizované v spolupráci s Kultúrnym a informačným centrom v Levoči, v rámci nultého ročníka projektu *Dni Majstra Pavla*. Do kresla pre hosťa sa v roku 2001 posadili štyria renomovaní historici. Historicky prvým z nich bol Mons. doc. ThDr. ICLic. František Dlugoš, PhD., s témou prednášky o osobnosti Štefana Kluberta, ktorý bol svojim pôsobením úzko spojený s mestom Levoča. Päť prednášok prijala verejnosť so záujmom a kladne. Možno aj vďaka dobrému ohlasu sa prednášky stali pevnou súčasťou kultúrneho programu múzea do roku 2008, keď hrozil zánik tejto tradície. Prednáškový cyklus bol obnovený až v roku 2012. Tento návrat si vyžiadalo nielen verné publikum, ale aj ponuky iných odborníkov prednášať o výsledkoch svojich bádání. K prednášajúcim, známym nielen v kruhoch odborníkov, ale aj širokej verejnosti, patrili PhDr. Daniela Dvořáková, CSc., PhDr. Tünde Lengyelová, CSc., prof. PhDr. Martin Homza, PhD., doc. PhDr. Ivan Chalupecký a iní. V roku 2020 sa pod patronátom Spišského múzea v Levoči uskutočnil už Pohľad 85. V roku 2003 priniesli múzeu pohľady do minulosti výročnú cenu časopisu *Pamiatky a múzea* za rok 2002, v kategórii akcia – podujatie. Pre odbornú verejnosť boli od roku 2015 organizované prednášky s názvom *Vyhradené pre umenie*. Naplánovaný piaty ročník v tomto roku (2020) sa v dôsledku epidémie Covid-19 neuskutočnil.

13 KUŠNÍŘ, Jozef – MIKULÍK, Dalibor. Ján Lazorič (1920 – 2015). Nedožitých 100 rokov múzejníka, etnografa, prírodovedca, folkloristu, režiséra a pedagóga. In *Múzeum*. Bratislava : Ultra print, s. r. o., roč. 66, 2020, č. 3, s. 63.

K nemalej publikačnej činnosti Spišského múzea v Levoči nesporne patria aj katalógy súvisiace so zrealizovanými výstavnými projektmi. Tým aktuálne posledným, pripravovaným, bude katalóg s názvom *Príbehy z regálov – od predmetu k exponátu*, ktorý by mal byť tlačou vydaný v decembri roku 2020. V tlačenej podobe múzeum vydalo aj viaceré monografie, publikácie (*Spišský hrad (2015)*, *Majster Pavol a jeho doba (2018) a i.*), sprievodné texty k viacerým stálym expozíciám (*Čo ponúkala hradná kuchyňa*) a programom určeným pre deti (*Hradohranie, V čipke a v zamate, Det-ský sprievodca a i.*)

Múzejná knižnica

Pre potreby zamestnancov, študentov a verejnosti bola pri múzeu zriadená knižnica. Tento účel splňa už od roku 1989. Spišské múzeum v Levoči pôvodne patrilo pod mestské kultúrne stredisko. Preto aj fond knižnice bol vo viacerých budovách a tak knižnica neplnila svoju úlohu, pretože nebola odborne spracovaná, nemala priestory, študovňu a len v malej miere slúžila pre internú potrebu múzejníkov. Od roku 1984, po odčlenení od mestského kultúrneho strediska, sa knižničný fond skompletizoval a presťahoval do objektov Domu Majstra Pavla č. 20, kde bola vykonaná fyzická inventarizácia a zároveň bol odborne spracovaný celý jej fond. Aj tieto priestory slúžili knižnici dočasne. Po ukončení rekonštrukcie budovy múzea na Mäsiarskej ulici č. 18 a po jej odovzdaní do užívania, sa v roku 2016 časť knižničného fondu presťahovala práve tam. Okrem toho boli v knižnici vytvorené nové, reprezentatívnejšie priestory študovne. V súčasnosti (rok 2020) sa v knižničnom fonde nachádza 1 299 starých tlačí. Medzi najväčšie skvosty patria knihy z najznámejšej levočskej brewerovskej tlačiarne, ako Lutherov preklad *Biblie*, Komenského *Orbis sensuelium pictus*, Tranovského *Cithara sanctorum*, právna zbierka *Sachsenspiegel* a i. Z časopisov nemožno opomenúť takmer kompletne ročníky *Zipser Bote*. Okrem starých tlačí je v muzeálnej knižnici zaevidovaných 13 896 kníh rôznych druhov a žánrov. Ich počet sa pravidelne každý rok zvyšuje, v dôsledku čoho majú bádatelia prístup k najnovším poznatkom a informáciám.

Výstavné aktivity múzea

Najviac pre verejnosť viditeľná práca múzejníkov je výstavná činnosť, teda kultúrno-prezentačná úloha múzeí. Spišské múzeum v Levoči má v roku 2020 za sebou skoro 400 úspešne zrealizovaných výstavných projektov. Niektoré sa stali súčasťou stálych expozícií, tak ako v prípade výstavy *Pavol z Levoče, jeho dielo a škola*, ktorá bola otvorená 23. júna 1967. Výstava pri príležitosti 450. výročia ukončenia prác na hlavnom oltári verejnosti prezentovala originálne diela aj faksimile plastiky Poslednej večere od Majstra Pavla.¹⁴ Táto kópia bola vystavená aj na Expo '67 v Montreale a dnes je umiestnená v expozícii Domu Majstra Pavla. S výstavou sa spájali sprievodné koncerty a kultúrne podujatia, konal sa Prvý československý odborný seminár k dielu Majstra Pavla a Medzinárodné sympóziu k mestským pamiatkovým

14 DZIMKOVÁ, Zuzana. Slovenské národné múzeum- Spišské múzeum v Levoči. In *Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, č. 1, s. 108-114.

Súhradnice 2018. Všetky fotografie k článku: Archív autorky

celkom pod záštitou UNESCO. Samotnú výstavu navštívilo až 80 000 návštevníkov. Úspech tejto výstavy bol inšpiráciou pre vytvorenie samostatnej expozície venovanej Majstrovi Pavlovi z Levoče.¹⁵ Samotný Majster Pavol a jeho záhadný život je dodnes vďačnou témou, obľúbenou nielen u levočskej verejnosti. V roku 2017 bola zrealizovaná výstava s názvom *Majster Pavol z Levoče. Ruky a zlato v službách ducha*. Bola voľným pokračovaním výstavy *L' ARTE DEL TARDO GOTICO MEDIOEVALE IN SLOVACCHIA* (Poklady gotiky na Slovensku. Umenie neskorého stredoveku na Slovensku.) Táto výstava bola prezentovaná v sídle talianskych prezidentov v Kvirinálskom paláci v Ríme. Bola usporiadaná v rámci predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európy v druhom polroku 2016. Pre veľký úspech výstava, s podporou Ministerstva kultúry SR a s nemalou zásluhou Spišského múzea v Levoči, pokračovala v priestoroch Historického múzea v Bratislave. Nemenej úspešné boli aj iné projekty, ktoré nepresiahli hranice Slovenska. K takým patrí zrealizovaný projekt *Terra Scepusiensis – Terra Chriastiana 1209 – 2009*, za ktorú získalo múzeum výročnú cenu časopisu *Pamiatky a múzea* za rok 2009 v kategórii výstava. Túto cenu získalo Spišské múzeum v Levoči aj nasledujúci rok, za výstavu *Levočská Biela Pani*.

Ostatné činnosti múzea

V období posledných rokov sa kultúra a všetko čo s ňou súvisí dostáva na okraj záujmu. Preto Spišské múzeum v Levoči v nemalej miere kladie dôraz na svoju vzdelávaciu funkciu, ktorá má za cieľ naučiť a ukázať deťom všetkých vekových kategórií

15 DZIMKOVÁ, Zuzana. Slovenské národné múzeum- Spišské múzeum v Levoči. In *Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, č. 1, s. 108-114.

ako múzeum funguje, a v neposlednom rade ukázať im, že čas strávený návštevou múzea môže byť časom stráveným kvalitne a pre nich ako konzumentov príjemne. Na tento účel bol zriadený múzejný ateliér s názvom MÚZ.A., kde pod vedením múzejného pedagóga vznikajú a uskutočňujú sa vzdelávacie programy určené najmä pre študentov a žiakov. Tieto programy vo veľkej miere nadväzujú a vychádzajú z prebiehajúcich stálych alebo dočasných výstav. Napríklad k výstave *Miznúca krása* (2018) bol vytvorený program *Myslíte si, že je akvarel mokrý?*, ktorý bol spojený s tvorivou dielňou, t. j. výrobou akvarelových pohľadníc. Tento program bol určený pre žiakov základných škôl. Pre študentov boli určené programy s názvom *Trocha inak o umení* s témami *Fotografia a MÓDA, ERB verzus LOGO*. Pre najmenších, no nielen pre nich, je určený program s názvom *HRADOHRANIE*. Toto podujatie bolo prvýkrát usporiadané v roku 2009. Koná sa pravidelne každý rok, začiatkom júna, na dolnom nádvorí Spišského hradu. Pre pozitívny ohlas sa podujatie predĺžilo z pôvodného jedného týždňa na dva.

Deťom, trošku iným, Spišské múzeum v Levoči v adventom čase venuje benefíciu s názvom *Museum Charity Night*. Koná sa na podporu združenia priateľov Základnej školy pre nevidiacich a slabozrakých v Levoči. Mottom podujatia je *Vidieť nie je samozrejmá* a jej jeho hlavným cieľom je zlepšiť kvalitu vzdelávania detí s týmto znevýhodnením. V roku 2020 prinieslo múzeu toto podujatie nomináciu na výročnú cenu časopisu *Pamiatky a múzea* za rok 2019 v kategórii akcia – podujatie. Toto podujatie je jedným z troch pravidelne organizovaných v múzeu. V rámci podpory spolupráce s verejnosťou, v záujme propagácie histórie a kultúrneho dedičstva regiónu, i v záujme zvýšenia medializácie a získania rôznych foriem podpory a spolupráce, udeľuje od roku 2006 múzeum cenu *Benefactor Musaei Scepusiensis*. Cena sa udeľuje v siedmich kategóriách za výnimočnú odbornú činnosť v oblasti rozvoja múzea, kultúrneho dedičstva a múzejníctva regiónu. V každej zo siedmich kategórií bola udelená jedna cena, vybraná z podaných nominácií. Nominácie schvaľuje vedenie SNM – Spišského múzea v Levoči a generálny riaditeľ Slovenského národného múzea. Udelené ceny majú podobu kópie rímskej mince zo vzácneho nálezu, tzv. pokladu rímskych mincí, objaveného v Temnej jaskyni, pod Spišským hradom.¹⁶ Posledným z trojice podujatí sú tzv. *Súhradnice*, multidruhový festival, usporadúvaný každé dva roky. V roku 2008 sa uskutočnil 6. ročník tohto podujatia. Ako naznačuje názov, toto podujatie má svoju základňu na Spišskom hrade. Ten posledný bol rekordný vo viacerých smeroch. Okrem počtu účinkujúcich prevýšil ostatné ročníky aj počtom návštevníkov. Počas víkendu, keď sa festival konal, navštívilo všetky expozície Spišského múzea a Spišský hrad vyše 10 386 návštevníkov.

16 Cena sa udeľuje v kategóriách: 1. Za výnimočnú aktivitu, čin, objav, pracovníkov múzeí v prospech SNM – Spišského múzea v Levoči; 2. Za významnú partnerskú spoluprácu fondovým inštitúciám na Slovensku a v zahraničí; 3. Za výnimočnú spoluprácu v oblasti kultúrnych aktivít; 4. Za spoluprácu v oblasti vedy a výskumu; 5. Za sponzorskú podporu projektov múzea; 6. Za najzaujímavejšiu mediálnu podporu múzea; 7. Zvláštna cena BENEFACITOR MUSAEI SCEPUSIENSIS sa udeľuje: organizáciám s dlhoročným vzťahom k múzeu; pri príležitosti životného jubilea osobnosti so vzťahom k histórii regiónu a k múzeu; za výnimočnú aktivitu, dar, čin.

Rok 2020 je rokom, ktorý priniesol spoločnosti mnohé obmedzenia a výzvy. Spišské múzeum nebolo výnimkou. Z mnohých plánovaných akcií sa viaceré neuskutočnili, niektoré sa presunuli na neurčito. Vďaka sociálnym sieťam múzeum ani v tomto čase nestratilo kontakt s návštevníkmi. Pre najmenších a školopovinných bol vytvorený náučný cyklus textov a hravých úloh s názvom *Ako to bolo* a *Maľované čítanie*, pre dospelých mini séria *Za dverami* – o zaujímavostiach z múzejných depozitov. Okrem toho múzeum sprístupnilo on-line prehliadku Spišského hradu na stránke: <https://sp-hrad.3-d.sk/>.

Záver

Stotridsať rokov je v živote človeka veľa. V existencii inštitúcie, akou je Spišské múzeum v Levoči, tak akurát na to, aby pomaly naplňala svoje poslanie. Tým je zhromažďovať, dokumentovať, odborne spracovávať, vedecky zhodnocovať, ochraňovať, sprístupňovať a vo verejnom záujme využívať zbierkové predmety, ako doklady vývoja slovenskej prírody a spoločnosti, slovenského národa a etnických spoločenstiev. Spišské múzeum sa snaží, vo svojich víťazstvách i pádoch, tieto ušľachtilé ciele naplňovať. Prežilo dve svetové vojny, dve totality, čelilo nepochopeniu svojej existencie. Menili sa zriaďovatelia, zamestnanci, riaditelia a doba. Múzeum zostalo. Viac ako jedno storočie kultúrne hodnoty chráni a vytvára.

Zoznam použitej literatúry:

- Archív SNM, pobočka SNM – SML, BENKO, Ladislav. *Sto rokov Spišského múzea v Levoči*, D-85.
- Archív SNM, pobočka SNM – SML, FELBEROVÁ, Mária. *Výskum a spracovanie archívnych materiálov, publikačnej a celkovej činnosti a stavu múzea od r. 1945 do 1980*, D-81.
- DZIMKOVÁ, Zuzana. Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči. In *Dejiny* – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, 2019, č. 1, s. 108 – 114.
- CHALUPECKÝ, Ivan. Spišský dejepisný spolok v Levoči. In KRÁL, Karol. *SPIŠ – Vlastivedný zborník 2*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1968.
- NOVOTNÁ, Mária. Z dejín SNM – Spišského múzea v Levoči. In STRAKA, Milan. *Múzeum*. Bratislava : Tlačiareň TYPOCOL, roč. 50, 2004, č. 1. ISSN 0027 – 5263.
- MARCINKOVÁ, Jarmila. *Spišské múzeum Levoča 1886 – 1996*. Levoča : Spišské múzeum Levoča, 1996. ISBN 80-85167-02-6.
- KUŠNÍR, Jozef. MIKULÍK, Dalibor. Ján Lazorík (1920 – 2015). Nedožitých 100 rokov múzejníka, etnografa, prírodovedca, folkloristu, režiséra a pedagóga. In PODUŠELOVÁ, Gabriela. *Múzeum*. Bratislava : Ultra print, s. r. o., roč. LXVI, č. 3/2020. ISSN 0027 – 5263.
- Výročné správy múzeí SR za rok 2008 (dostupné na <http://www.snm.sk/?vyrocne-spravy-muzei-sr>).
- Výročné správy múzeí SR za rok 2009 (dostupné na <http://www.snm.sk/?vyrocne-spravy-muzei-sr>).
- Výročné správy múzeí SR za rok 2010 (dostupné na <http://www.snm.sk/?vyrocne-spravy-muzei-sr>).